

***Соціологічна стаття: досвід
українського редактора та автора
міжнародних періодичних видань***

Головаха Є. І.

Інститут соціології НАН України

Наукова стаття: загальні характеристики

- Статті, надруковані у фахових періодичних виданнях, розглядаються як пріоритетні наукові праці з точки зору оцінки ефективності наукової роботи та визнання авторитету та ступеня впливовості їх автора у відповідній фаховій спільноті.
- Насамперед ця теза стосується тих наук, де не існує формальної фіксації наукових відкриттів та винаходів – зокрема соціології. Міжнародні рейтинги соціологів залежать переважно від кількості надрукованих статей у впливових журналах та індексів цитування у статтях, надрукованих у тих самих журналах.

Загальні вимоги до структури статті

- Структура статті в українських та російських наукових журналах (ще за радянською традицією) зазвичай включає три розділи:
 - 1) вступна частина
 - 2) основна частина,
 - 3) висновки.

У зарубіжних наукових журналах, особливо в англomовних, у статті вимагають чітко виділяти такі складові частини:

- 1) вступ (Introduction),
- 2) методи (Methods),
- 3) результати (Results),
- 4) обговорення та висновки (Discussion and Conclusions).

- Наведені частини в зарубіжних наукових журналах треба виділяти відповідними підзаголовками.

Структура емпіричної статті у міжнародних періодичних виданнях

- 1. Заголовок
- 2. Автор (и) (джерела фінансування та вдячність)
- 3. Абстракт
- 4. Ключові слова
- 5. Вступна частина
- 6. Методи і процедури
- 7. Результати
- 8. Обговорення результатів і висновки
- 9. Посилання на використані джерела

Приклад структурування теоретичної статті “Основні етапи і тенденції трансформації українського суспільства: від перебудови до помаранчевої революції”

- Соціальні зміни часів “перебудови” та інституціональний вибух 1991 року
- Стратегія стримування інституціональних змін: 1992–1994 роки
- Становлення подвійної інституціональної системи: 1994–1998 роки
- Нова інституціональна криза і “помаранчева революція” (1999–2004)
- Після революції... рік по тому

Презентація авторів статті

- Якщо є кілька авторів (кількість авторів не обмежується, але в теоретичних статтях зазвичай має бути не більше трьох авторів), у вітчизняній традиції автори йдуть за абеткою, якщо одному з них не належить визначальна роль у підготовці статті.
- У міжнародній традиції першим йде керівник проекту (або головний дослідник - principal investigator), який отримує зауваження рецензентів і є відповідальним за доробку статті відповідно до вимог редакції. До нього насамперед звертаються і зацікавлені читачі.

Автори статті

- Evelyn J. Bromet, Ph.D.¹
- Dmitry Goldgaber, Ph.D.¹
- Gabrielle Carlson, M.D.¹
- Natalia Panina, Ph.D.²
- Evgenii Golovakha, Ph.D.²
- Semyon Gluzman, M.D.³
- Thomas Gilbert, M.D.⁴
- Daniil Gluzman, M.D.⁵
- Sergey Lyubsky, M.D.⁶
- Joseph E. Schwartz, Ph.D.¹

- ¹Department of Psychiatry and Behavioral Science, State University of New York at Stony Brook, Stony Brook NY
- ²Institute of Sociology, Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv
- ³Ukrainian-American Bureau for Protection of Human Rights and the Ukrainian Psychiatric Association, Kyiv
- ⁴ Department of Family Medicine, Boston University, Boston, MA
- ⁵Institute of Experimental Pathology, Oncology and Radiobiology, Academy of Sciences of the Ukraine, Kyiv;
- ⁶Department of Veterans Affairs, Northport, NY and the Department of Pathology, State University of New York, Stony Brook, NY

- Address correspondence to: E. Bromet, Department of Psychiatry and Behavioral Science, State University of New York at Stony Brook, Putnam Hall-South Campus, Stony Brook NY 11794-8790

ВИМОГИ ДО ЗАГОЛОВКІВ

- Заголовок статті має бути не надто довгим (максимум 15 слів), але повинен інформувати читача про суть дослідження.
- Редакції журналів зацікавлені у яскравих (рекламно орієнтованих) заголовках, які б одразу привертали увагу читача і налаштовували його на придбання статті у електронному форматі.
- Заголовки соціогуманітарних статей можуть бути:
 - Описовими (узагальненими)
 - Аналітичними
 - Метафоричними (образними)
 - Останні більш придатні для теоретичних статей. Але можуть бути використані і в емпіричних як комбіновані. Наприклад : «По кому б'є дзвін? Тенденції та чинники еміграції.....» .
-

Заголовки найбільш цитованих статей
українських соціологів у журналі “Соціологія:
теорія, методи, маркетинг” (1,2) та у міжнародній
базі Scopus (3,4)

- Соціальний капітал: теоретичні засади дослідження та операціональні параметри
- Основні етапи і тенденції трансформації українського суспільства: від перебудови до помаранчевої революції
- Children's Well-being 11 Years After the Chornobyl Catastrophe
- Social Structure and Personality under Conditions of Radical Social Change: A Comparative Analysis of Poland and Ukraine
-

Приклад посилання на джерела фінансування та висловлення вдячності за допомогу

- Supported by an NIMH personal services contract in 1992 and NIMH Research Grant MH51947. We wish to thank N. Churilov, Director of SOCIS-Gallop in Kyiv and the many interviewers and supervisory staff who ably performed the field work for the study; A. Gorbachik, for organizing the data management system in Kyiv; and V. Grigorenko Director, M. Abramova, and the staff of the Center for the Rehabilitation of Victims of Torture and War for performing the physical examinations. We also wish to acknowledge the many contributions of Stony Brook colleagues L. Jandorf, L. Litcher, and R. Adams, and E. Polenova for assisting with various aspects of the project, and B. Moscato from the State University of New York at Buffalo for providing invaluable assistance here and in Kyiv. We are very grateful to Ints Calitis and Sergey Fedorinchik for introducing our project to key professionals and organizations in Kyiv. Most of all, we are indebted to the participants of this study who graciously provided us with precious information and insights about their lives in spite of the pain they endure upon retelling their life experiences.

Приклад абстракту емпіричної статті

- **Background:** This study assessed the psychological aftermath of the Chernobyl disaster on children whose families were evacuated to Kyiv from the contaminated zone surrounding the nuclear power facility. **Method:** We compared 300 randomly selected evacuee children who were in utero to age 2 at the time of the explosion with 300 gender-matched classmates. Data were obtained from children, mothers, and teachers using standard, structured measures of childrens well-being and mental health risk factors, and excellent internal consistency was obtained. The children also received physical examinations and basic blood tests. The response rates were 92% for evacuees and 85% for classmates. **Results:** The evacuees and classmates perceived their mental health similarly except in the areas of scholastic competence and Chernobyl-related «PTSD» symptoms. No differences were found in the Iowa Conner's Rating Scale completed by teachers. In contrast, the evacuee mothers regarded their children's mental health as poorer, especially with respect to somatic symptoms. Chernobyl stress was not a particularly strong predictor of teachers or child self-reported well-being but related strongly to maternal perceptions of child well-being. Even after taking a set of 13 epidemiologically-derived risk factors into account, Chernobyl-stress was significant. Maternal somatization was the strongest correlate of mothers' perceptions of their children's somatic distress. **Discussion:** Given the multiple stressful experiences to which the Chernobyl children have been exposed, the small differences in the children's self-reports suggest that there are protective factors or counter-balancing forces in the lives of these children. We hypothesized that one protective factor that may reduce the impact of Chernobyl stress on these children is a positive family environment.

Приклад огляду досліджень у вступній частині

- In order to examine the scope, magnitude, and correlates of children's well-being in the aftermath of Chernobyl, it is important to consider what we have learned about child survivors of other disasters. Four central findings emerge from these studies: (1) child survivors express a wide array of internalizing (e.g., depression, anxiety, trauma-specific fears, sleep disturbance, school problems, concentration difficulties, somatic concerns, memory loss) and externalizing (conduct disorder and belligerence) symptoms; (2) the level of distress increases with the child's age and pre-event mental and physical health problems in the child or his/her parents; (3) the level of distress is associated with the degree of involvement or proximity to the event, family separation, and parental reactions; and (4) if the sequelae of the disaster are not resolved, the level of psychological morbidity does not abate over time (Aptekar & Boore, 1990; Bromet, Hough & Connell, 1984; Green et al., 1991; McFarlane, Policansky & Irwin, 1987; Raphael, 1986; Saylor, 1993; Vogel & Vernberg, 1993). Epidemiologic studies of the mental health of children identify similar risk demographic and familial risk factors, as well as poor physical health and poor school performance (Verhulst & Koot, 1992).

Фрагмент зі вступної частини теоретичної статті

- Суттєву роль в концептуальному осмисленні трансформаційних процесів в українському суспільстві відіграла співпраця із закордонними колеґами, участь у проектах наукових досліджень, конференцій і видань спільно з Я.Шимоном і Л.Брустом (Угорщина), Р.Барнзом (США) у 1991–1992 роках, Х.-П.Майером (Швейцарія) у 1992–1994, Р.Фарненом (США) у 1993–1996, К.Зегберсом (ФРН) у 1994–1997, Е.Бромет (США) у 1996–2005, Ю.Левадою, Б.Гудковим і В. Магуном (Росія) у 1998–2006, В.Адамським (Польща) у 2001–2004, Д. Лейном (Велика Британія) у 2005–2006 роках.
- Чимало з того, про що лаконічно йтиметься у нашій статті, дістало розгорнуте обґрунтування у низці публікацій, підготовлених нами в останні десятиліття. Оскільки можливість ознайомитися з емпіричним матеріалом, що засвідчує міру достовірності наших висновків, відкрита для аудиторії завдяки опублікованим раніше працям, ми зосередимо аналіз насамперед на логіці соціальних трансформацій останніх двох десятиліть, на характеристиці специфіки етапів соціальних змін, що відбувалися в Україні, у тих аспектах, котрі є визначальними для суспільства — інституціональному, соціально-структурному і соціально-психологічному, особливу увагу приділяючи при цьому ролі класів, еліти і громадськості на різних етапах трансформації суспільства.

Вимоги до основної частини статті

1. Послідовність викладення тексту (абзаци мають бути логічно пов'язаними – наступний абзац має впливати з попереднього)
2. Зміна такої послідовності вимагає початку нового підрозділу статті з власним підзаголовком
3. Кожний абзац має бути внутрішньо структурованим:
 - теза
 - обґрунтування тези
 - перехід до наступного абзацу.

Вимоги до викладення та обговорення результатів емпіричної статті

Головний розділ статті присвячується поданню та аналізу результатів. На початку цього розділу рекомендується нагадати постановку проблеми і вихідну гіпотезу. Потім стисло, з відповідними значеннями показників, а також значеннями критеріїв і рівня достовірності, наводяться основні результати.

При обговоренні результатів автор статті зобов'язаний привести висновки з отриманих даних, співвіднести їх з вихідною гіпотезою і результатами попередників. Автор повинен пояснити результати експерименту, керуючись теоретичними або методичними міркуваннями. Крім того, він може висунути додаткові гіпотези для пояснення, пропозиції щодо вдосконалення або спростуванню теорії, на яку він спирався, проводячи дослідження. Зазвичай наводяться судження про можливість узагальнення результатів дослідження, про перспективи подальших експериментальних досліджень у цій області, а також про те, як можна використовувати отримані результати на практиці.

Важливо відзначити обмеження, які накладають на інтерпретацію результатів особливості вибірки, методів та процедури

Приклад обговорення результатів: обмеження інтерпретацій при порівнянні

- Several limitations should be noted. First, individual radiation exposure data for the evacuated and Kiev samples are not available. On the other hand, the evacuees all came from the 30-kilometer zone, and 81% were from the same city, Pripyat. Second, the study design is cross-sectional. We therefore cannot know whether differences will emerge when the children become teenagers. This will be important to ascertain in future research. Third, families resettled in Kyiv may not be representative of all residents of the 30-kilometer zone. Fourth, Chernobyl unleashed a cascade of stressors, including a set of harrowing experiences during the evacuation process, arduous battles for residency permits in Kyiv and for government benefits, social stigma, and an irreversible loss of home, belongings, and lifestyle. The fact that there were multiple stressors is not unique to Chernobyl.

Зразкова соціологічна стаття

- В качестве образцового примера можно привести аннотацию к статье о межпоколенческой поддержке на Тайване. Исследование посвящено финансовой помощи, которую оказывают дети, имеющие собственную семью, своим родителям.
- **Часто предполагается, что экономические и социальные изменения, сопровождающие индустриализацию, ведут к резкому ослаблению родительской власти и, следовательно, к уменьшению поддержки родителей их взрослыми детьми. Опубликованные в статье данные, однако, показывают, что значительное большинство женатых и замужних детей осуществляли постоянную финансовую помощь своим родителям в течение предыдущего года. Социально-экономические характеристики родителей и детей в семьях, где осуществлялась финансовая поддержка, показывают, что альтруистически-корпоративная групповая модель наилучшим образом отражает межпоколенческие взаимодействия в период ускоренного экономического роста.**
- Структура аннотации отчетлива: сначала демонстрируется общая теория влияния индустриализации на

***Сыновья, дочери и межпоколенческая поддержка на Тайване”
(Ян-Джу Ли, Уильям Периш, Роберт Уиллис). Американский
социологический журнал” (Том 99, Номер 4, январь 1994 года)***

- Сначала ставится проблема: исследованиями показано, что экономическое развитие приводит к перемещению центра тяжести на отношения между мужем и женой и ослаблению межпоколенческих семейных обязательств (следуют ссылки на Гуда, Шортера, Парсонса и Келдвелла); несмотря на согласие в общей направленности изменений, остается неясным, можно ли применить этот вывод к обществам незападной традиции, особенно к Восточной Азии, где очень устойчивы связи между старшим и младшими поколениями (следуют ссылки на Литвака и Кулиса, Мартина, Моргана и Хирошима, Кастерлейна и соавт.); и вообще устойчивое существование расширенной семейной системы не может быть объяснено биполярными моделями, где рассматриваются только два типа обществ: традиционное и современное.

- Примечательны последовательные переходы с высокого уровня теоретического обобщения к данным о финансовой помощи родителям со стороны тайваньских мужчин и женщин и обратно к влиянию модернизации на межпоколенческие связи. Вывод статьи явно выходит за рамки ее непосредственной темы и, как любая общетеоретическая работа, может вызвать сомнение с точки зрения внешней валидности: коренящееся в социологии Просвещения фундаментальное теоретическое различие традиционного и современного обществ не объясняет некоторых фактов, присущих жизненному укладу модернизирующихся азиатских стран в целом.
- Почему же сохраняется расширенная семья при ускоренном экономическом росте на Тайване? Авторы указывают на три теоретических модели межпоколенческих отношений: первая теория - теория власти и взаимовыгодного соглашения - исходит из постулирования борьбы поколений за семейные ресурсы; вторая теория акцентирует добровольную взаимопомощь членов семьи; третья теория - альтруистически-корпоративная групповая модель, где родители выбирают способ максимизации благосостояния расширенной семьи, включая здоровье ее членов, материальные и культурные ценности.

- Авторы подробно обсуждают каждую теоретическую модель и формулируют основные гипотезы исследования. Теория семейной власти и взаимовыгодного сотрудничества членов семьи предполагает выдвижение трех гипотез: 1) родители, располагающие большим количеством ресурсов (высоким доходом и значительной нераспределенной собственностью) по сравнению с детьми, получают больше денег и услуг от детей (сильная гипотеза о взаимовыгодном сотрудничестве); 2) дети, располагающие большим количеством ресурсов по сравнению с родительскими, дают деньги вместо предоставления услуг (слабая гипотеза о взаимовыгодном сотрудничестве - гипотеза об относительной эффективности); 3) в супружеских парах супруг или супруга с более высоким доходом выделяют больше ресурсов своим родителям (гипотеза о взаимовыгодных отношениях между супругами).
- С другой стороны, альтруистически-корпоративная групповая модель выражается в двух следующих гипотезах: 4) дети, получившие более значительную поддержку со стороны родителей (образование, собственность), дают родителям больше. Результаты поддержки могут иметь и относительный и абсолютный характер; 5) родители, испытывающие большую нужду (малые ресурсы, слабое здоровье), получают больше; 6) эпизодические обмены в рамках взаимопомощи предполагают, что родители, помогающие в домашних делах и уходе за детьми, получают более значительные ресурсы.

- Следующий раздел статьи посвящен выборке: единицами отбора являлись 2662 замужние женщины 25 - 60 лет, имеющие хотя бы одного из родителей, и 2231 мужчина с такими же характеристиками. Далее перечисляются 26 зависимых и независимых (объясняющих) переменных. Обсуждение результатов исследования построено по схеме: таблица (диаграмма), демонстрирующая распределение данных по каждой гипотезе, плюс авторский комментарий. Аналитический аппарат исследования освещается в самом общем виде и сопровождается отсылками к специальным источникам.
- Вывод заключается в том, что помощь родителям со стороны детей мало зависит от соображений взаимной выгоды либо ресурсов власти, которыми располагают родители. Более того, родители, располагающие значительной собственностью, которая может составить предмет наследования, получают меньшую поддержку, чем родители, нуждающиеся в материальной поддержке либо уходе. Библиографический аппарат статьи составляет около 80 наименований, расположенных (в соответствии с западными нормами оформления библиографических списков) в алфавитном порядке. Таков образец современной социологической публикации

Приклад висновків емпіричної статті

- In conclusion, our study of the psychological effects of Chernobyl on 10-12 year old exposed children had a number of strengths, including an unbiased sample of evacuee families, the classmate comparison group living in very similar conditions to the Chernobyl children, an excellent response rate, a highly skilled group of interviewers, standard approaches to assessing risk factors and well-being, mental health data on the children from the children, mothers, and teachers, and physical examinations and blood tests performed by experienced and knowledgeable physicians. Radiation and nuclear power evoke deeply rooted fear and anxiety in adults (Slovic 1991). However, 11 years after the explosion, the self-reported psychological well-being of children who were infants when their families were resettled in Kyiv was quite similar to that of their classmates. These findings are consistent with our earlier results on TMI children (Bromet et al. 1984). Mothers' fears about Chernobyl's health effects and their own somatic symptoms were significantly associated with how they viewed their children, particularly their children's somatic symptoms, even after adjusting for other known risk factors. However, there was little relationship between the mothers' reactions to Chernobyl and the children's self-reports about their well-being. Thus, in contrast to studies of adult survivors of radiation catastrophes, our findings indicate that the children aged 10-12 resettled in Kyiv and their classmates had similar perceptions of their mental health.

Висновки до першого підрозділу теоретичної статті

- У цей період практично одночасно виникають і стають легальними нові основні соціальні інститути: президентська вертикаль влади, багатопартійна система без домінування забороненої КПРС, приватна власність і великий бізнес, деідеологізовані силові структури. Фактично створюється цілком нова інституціональна інфраструктура, котра у той період користується переважною підтримкою населення, набуваючи в такий спосіб легітимного статусу. Проте парадокс ситуації з інституціональної точки зору полягав у тому, що цього статусу набула система установ, які за своєю сутністю були нездатними здійснювати функції, необхідні для підкріплення декларативно прийнятих норм і цінностей демократичного суспільства. Владна еліта не готова була до діалогу з опозицією і громадськістю, судова влада залишалася залежною від виконавчої, підприємці відчували себе власниками не “священної”, а украденої в держави власності, наука, культура, освіта й надалі існували як “залишковий сектор” державної економіки. І масова свідомість, що декларативно підтримувала ринкову економіку, політичну демократію і правову державу, зберігала в повному обсязі патерналістські стереотипи, психологію залежності від держави і безпорадності перед її свавіллям.
- Образно кажучи, Україна була такою самою мірою готова до руйнації старої інституціональної системи, якою не була готова до створення нової.

Висновки до останнього підрозділу теоретичної статті

- Парадокс “національних особливостей” розбудови демократії в Україні, на наш погляд, пояснюється тим, що демократична риторика і з вуст населення, і з вуст нової влади зараз значною мірою має прагматичний характер. Вона зумовлена більше надією на підтримку і допомогу з боку “заможного” Заходу, ніж реальним бажанням самим орієнтуватися на демократичні норми соціального життя. Йдеться передусім про такі демократичні цінності, як верховенство права і рівність усіх перед законом, повага до прав та інтересів кожного громадянина, свобода слова, відсутність дискримінації, соціальна солідарність, громадянська активність тощо. Щоб ці цінності не були порожнім звуком, владна еліта насамперед сама має демонструвати відповідні зразки поведінки.
- Консолідувати суспільство і розгорнути вектор його розвитку в бік реальних демократичних перетворень здатні тільки першочергова і найпильніша увага влади до створення умов суворого контролю за виконанням прийнятих і ухвалюваних законів і демонстрація особистих зразків поведінки, що відповідають не архаїчним, а сучасним демократичним цінностям.

Вимоги до переліку використаних джерел у рейтингових міжнародних журналах

- 1. Норма - 50 джерел і більше
- 2. Половина з них має бути надрукована в останні 5 років
- 3. Якщо видання англomовне, не можна посилатися на переклади іншими мовами
- Для українських журналів ці вимоги досі не актуальні, але у перспективі вони будуть набувати чинності.